

A
HERMAN
OTTÓ
MÚZEUM
ÉVKÖNYVE

LVIII–LIX. (2019–2020)

ANNALES
MUSEI
DE HERMAN
OTTÓ
NOMINATI
2019–2020

ANNALES MUSEI DE HERMAN OTTÓ NOMINATI

A HERMAN OTTÓ MÚZEUM
ÉVKÖNYVE
LVIII–LIX.

MISKOLC
2020

Jahrbuch des Herman Ottó Museums, Miskolc (Ungarn)
Yearbook of the Herman Ottó Museum, Miskolc (Hungary)
Les Annales du Musée Herman Ottó, Miskolc (Hongrie)

Főszerkesztő:
SZOLYÁK PÉTER

Szerkesztette:
TÓTH ARNOLD

A szerkesztésben közreműködött:
BÉKÉSI GÁBOR–JAKAB MÁTYÁS ANDRÁS

Technikai szerkesztő:
TÍMÁR TAMÁS

ISSN 0544–4225

Borítóterv:
FEKETE RÓBERT, SZOLYÁK PÉTER

Lektorálta:
Dobrik István, P. Fischl Klára, Gödölle Mátyás, Gyulai Éva, Kuklay Antal, Kulcsár Gabriella,
Kunt Gergely, Raczky Pál, Tabajdi Gábor, Tringli István

Angol fordítás:
Dúró Tímea, Medve Csaba, Módis Péter, Tóth Arnold és a szerzők

Borítóképek (balról jobbra):

1. Ernst Gräser: Lottchen am Klavier. Kovács Sarolta zongoraművésznő portréja, 1910.
(Jeszenszky Géza tulajdona)
Ernst Gräser: Lottchen am Klavier. Portrait of Sarolta Kovács, pianist, 1910. (Property of Géza Jeszenszky)
2. A Numizmatikai Társulat által Leszih Andornak adományozott névre szóló emlékérem, 1961.
(Herman Ottó Múzeum, HOM HTD 84.48.56.)
*Commemorative medal awarded to Andor Leszih by the Society for Numismatics, 1961.
(Herman Ottó Museum, HOM HTD 84.48.56.)*
3. Egy parasztcsalád lakodalma: Haraszti István és M. Béres Mária házassági képe, Bódvavendégi, 1937. Veres József felvétele (Herman Ottó Múzeum, HOM Gynsz. 15/2012)
A Wedding of a Peasant Family: Marriage photo of István Haraszti and Mária M. Béres, Bódvavendégi, 1937. Photo by József Veres (Herman Ottó Museum, HOM Gynsz. 15/2012)

A kötet megjelenését a Nemzeti Kulturális Alap Közgyűjtemények Kollégiuma támogatta.

Nemzeti Kulturális Alap

Kiadja a miskolci Herman Ottó Múzeum
Felelős kiadó: Dr. Szolyák Péter PhD, múzeumigazgató
A kötet megjelenését gondozta: TT Play Kft., Tímár Tamás, Debrecen

Nyomda és kötészet: Kapitális Nyomdaipari Kft., Debrecen
Felelős vezető: ifj. Kapusi József ügyvezető igazgató

TARTALOM

<i>Előszó</i>	9
JAKAB Mátyás András–SIMON László <i>Leszih Andor emlékezete</i>	11
RÉGÉSZET	
CSENGERI Piroska–P. FISCHL Klára–HAJDÚ Melinda– LÁTOS Tamás–PUSZTAI Tamás–TÓTH Krisztián <i>Mezőkeresztes–Lapos-halom újkőkori településének roncsolásmentes kutatása</i>	19
P. FISCHL Klára–KOÓS Judit–MENGYÁN Ákos–SOMOGYI Krisztina <i>Vatta–Testhalom – Részekből egész</i>	41
B. HELLEBRANDT Magdolna <i>A Gáva-kultúra föld- és vízivára Prügy–Tökföldön</i>	65
SZÖRÉNYI Gábor András–PUSZTAI Tamás et al. <i>Hét metszet a Hernád folyó völgyéből.</i> <i>Az M30-as Miskolc–Kassa autópálya építését megelőző régészeti feladatellátás és kutatás</i>	103
CSENGERI Piroska–KERTÉSZ Gabriella Nikoletta <i>A Herman Ottó Múzeum régészeti kutatásai 2015–2016-ban</i>	149
TÖRTÉNETTUDOMÁNY	
TIHÁNYIOVÁ, Monika <i>A gombaszögi pálos kolostor</i>	191
GYULAI Éva <i>Pulszky Terézia és Malwida von Meysenbug rajzai az angliai emigrációban</i> <i>(Ventnor és környéke, Wight sziget, 1855–1856)</i>	205
FÁBIÁN Máté <i>A vármegye vezére. Borbély–Maczky Emil főispáni szerepfelfogásának alakulása</i> <i>a két világháború között</i>	243
KIS József <i>A Virág-ügy. Konceptió eljárás a miskolci jobboldali szociáldemokraták ellen</i>	253

GÁL Máté	
„Lobkovitz László megyei főelőadó úr ellen panasszal fordulok Elnök úrhoz.”	
<i>Zavarok az Állami Egyháziügyi Hivatal vidéki működésében</i>	269
SURÁNYI Béla	
<i>Fejezetek a hazai állattenyésztés-politika történetéből (1867–1989)</i>	281
NÉPRAJZ	
BODNÁR Mónika	
<i>Üvegnegatívok Bódvavendégiből 3. Egy parasztcsalád lakodalma</i>	305
MŰVÉSZETTÖRTÉNET	
HAJDÚ Ildikó–KÁKÓCZKI András	
<i>Művészet, önkéntesség, múzeum.</i>	
<i>Fejezetek a képzőművészethez kapcsolódó civil szervezetek miskolci történetéből</i>	323
HAJDÚ Ildikó	
<i>Matyó asszony Miskolcon. Sóváry János szobrának története</i>	341
PIRINT Andrea	
<i>Arckép és önarckép. Dr. Nagy Róbert orvos-műgyűjtő portréja</i>	355
VÁMOSI Katalin	
<i>A tiszaujvárosi Patrona Hungariae Római Katolikus Templom építéstörténete</i>	371
KÖZLEMÉNYEK	
SZAKÁLL Sándor	
<i>Aragonit utáni opál átalakok a tarcali dácsit köfajtából</i>	389
HAZAG Ádám	
<i>Vésett pengéjű kardok a Herman Ottó Múzeum történeti fegyvergyűjteményében</i>	393
HIDEG Ágnes	
<i>Kovács Sarolta zongoraművésznő (1891–1979).</i>	
<i>Adatok Miskolczy-Simon Jánosné / Thurzó Nagy Lászlóné életútjához</i>	409
KURUCZ Ádám	
„Messze vagyok tőled rózsám, Aradon.”	
<i>Radeczky Lajos szakaszvezető katonakönyve</i>	419
PRÓKAI Margit	
<i>Mérföldkövek Miskolc közkönyvtárainak 140 éves történetében</i>	445
VIGA Gyula	
<i>Szabadfalvi József és a kézművesség kutatása</i>	453
Szerzői útmutató	461

TABLE OF CONTENTS

<i>Preface</i>	9
JAKAB, Mátyás András–SIMON, László <i>In memory of Andor Leszih</i>	11
ARCHAEOLOGY	
CSENGERI, Piroska–P. FISCHL, Klára–HAJDÚ, Melinda– LÁTOS, Tamás–PUSZTAI, Tamás–TÓTH, Krisztián <i>Non-destructive research of the Neolithic settlement at Mezőkeresztes–Lapos-halom</i>	19
P. FISCHL, Klára–KOÓS, Judit–MENGYÁN, Ákos–SOMOGYI, Krisztina <i>Vatta–Téshalom – Assembling the whole from its parts</i>	41
B. HELLEBRANDT, Magdolna <i>Hillfort and water fortress of the Gáva-culture at Prügy–Tökföld</i>	65
SZÖRÉNYI, Gábor András–PUSZTAI, Tamás et al. <i>Seven sections from the Hernád Valley. The archaeological research project prior to the construction of the M30 motorway between Miskolc–Kassa</i>	103
CSENGERI, Piroska–KERTÉSZ, Gabriella Nikoletta <i>Archaeological research at the Herman Ottó Museum in 2015–2016</i>	149
HISTORY	
TIHÁNYIOVÁ, Monika <i>The Pauline Monastery of Gombaszög</i>	191
GYULAI, Éva <i>The drawings of Terézia Pulszky and Malwida von Meysenbug made in emigration to England (Ventnor and surroundings, Isle of Wight, 1855–1856)</i>	205
FÁBIÁN, Máté <i>The leader of the county. The development of Emil Borbély-Maczky's conception of the role of count between the two World Wars</i>	243
KIS, József <i>The Virág-affair. Conceptual trial against the right-wing social democrats in Miskolc</i>	253

GÁL, Máté	
<i>"I complain to Mr. President against the county's Chief Executive László Lobkovitz."</i>	
<i>Disruptions in the regional operation of the State Ecclesiastical Office.....</i>	269
SURÁNYI, Béla	
<i>Chapters from the history of Hungarian animal husbandry policy (1867–1989)</i>	281

ETHNOGRAPHY

BODNÁR, Mónika	
<i>Glass negatives from Bódvavendégi, Part 3. A wedding of a peasant family.....</i>	305

ART HISTORY

HAJDÚ, Ildikó–KÁKÓCZKI, András	
<i>Art, volunteering, museum. Chapters from the history of non-governmental organizations</i>	
<i>related to the fine arts in Miskolc</i>	323
HAJDÚ, Ildikó	
<i>"Matyó" mother in Miskolc. The story of the sculpture by János Sóváry</i>	341
PIRINT, Andrea	
<i>Portrait and self-portrait. Portrait of doctor-art collector dr. Róbert Nagy</i>	355
VÁMOSI, Katalin	
<i>The history of the construction of the Roman Catholic Church Patrona Hungariae in Tiszaújváros</i>	371

PROCEEDINGS

SZAKÁLL, Sándor	
<i>Opal pseudomorphs after Aragonite from the Tarcal Dacite quarry.....</i>	389
HAZAG, Ádám	
<i>Swords with engraved blades in the historical weapon collection of the Herman Ottó Museum.....</i>	393
HIDEG, Ágnes	
<i>Sarolta Kovács, pianist (1891–1979).</i>	
<i>Information on the life of the spouse of János Miskolczy-Simon / László Thurzó Nagy.....</i>	409
KURUCZ, Ádám	
<i>"I am far from you my rose, in Arad." Manuscript military book of Lajos Radecky</i>	419
PRÓKAI, Margit	
<i>Milestones in the history of public libraries of Miskolc</i>	445
VIGA, Gyula	
<i>József Szabadfalvi and the research of handicrafts</i>	453
<i>Author's guide.....</i>	461

KOVÁCS SAROLTA ZONGORAMŰVÉSZNŐ
(1891–1979)
ADATOK MISKOLCZY-SIMON JÁNOSNÉ / THURZÓ NAGY LÁSZLÓNÉ
ÉLETÚTJÁHOZ

Hideg Ágnes

Herman Ottó Múzeum, Miskolc

Absztrakt: Kovács Sarolta a miskolci zeneiskola egyik legkiválóbb tanára és zongoraművésze volt. Az intézményes zeneoktatás megindulásakor, 1901 és 1908 között itt tanult zongorázni, évek múlva pedig ide tért vissza, mint zongoratanár. 1909-ben férjhez ment Miskolczy-Simon Jánoshoz, kívül Balassagyarmatra költöztek. Itt született meg két leányuk. Nem sokkal az I. világháború kitörése után férje hősi halált halt. E tragédia után egyedül nevelte gyermekeit, közben zongoratanári oklevelet szerzett, majd Szendy Árpád növendéke lett a Művészképzőben. 1921-ben visszaköltözött Miskolcra, és néhány év múlva férjhez ment Thurzó Nagy Lászlóhoz. Miskolci nyugdíjazását követően családjával Budapestre költözött. Pályafutása alatt számtalan hangversenyt adott, többször szerepelt a rádióban, nem egy tanítványa kapott tanári oklevelet. Önálló szerzeményei: kisebb zongorakompozíciók, férfikarra írt művek, műdalok.

Kulcsszavak: Balassagyarmat, életrajz, Miskolc, művelődéstörténet, zenei élet

Miskolcon az intézményes zeneoktatás/képzés a 19. század fordulóján indult meg. Ekkor ismerték fel a város elöljárói, hogy a fejlődéshez elengedhetetlen a zenei élet alapjainak megteremtése, azaz egy zeneiskola létesítése. 1901-ben az intézmény épületének a Minoriták templomával szemben álló kórházépületet jelölték ki,¹ az igazgató pedig Lányi Ernő lett.² Az iskola tanáraitól, a különböző tanszakok növendékeiről, a tanév eseményeiről, a hangversenyekről 1902-től kezdve az évente megjelenő zeneiskolai Értesítők tudósítottak.³ Ekkor, a zenei képzés intézményes megindulásának „hőskorában” tanult itt, majd később oktatott, mint kiváló művésztanár, Kovács Sarolta.

Neve sokak számára ismeretlenül csenghet, hisz a 20. század első évtizedeinek zeneértő- és szerető közönsége úgy ismerte őt, mint Miskolczy-Simon Jánosné, ill. Thurzó Nagy Lászlóné. Rövid életrajza két helyen jelent meg nyomtatott forrásban, elsőként a miskolci Városi Zeneiskola jubileumi Emlékkönyvében, majd később Vargáné Zalán Irén Miskolc zenei életéről szóló tanulmányában (KOLLER 1927, 54–55; VARGÁNÉ 1980, 180–182; kéziratban pedig THURZÓ 1965, 291–292).

Kovács Sarolta 1891. április 9-én született Erdélyben, a Kolozs megyei Tekén. Édesapja, Kovács Gusztáv⁴ erdőmérnökként vezette a településen a M. Kir. Erdőfelügyelőséget, majd 1899-től Kolozsváron a M. Kir. Állami Erdészeti Hivatalban lett főerdész. Felesége, Charlotte Gräser kislányuk születésekor gyermeki lázban meghalt (*I. kép*).

Az erdőmérnök apa felesége halála után annak testvérét, Jozefint vette nőül.⁵ Második házasságából

1 Ma a Magyar Államkincstár épülete található ott.

2 <http://www.bartokmiskolc.hu/oldalok/mult.htm> – Az iskola története. (Letöltés: 2018. 11. 08.)

3 Az első értesítő 1902-ben jelent meg: A Miskolczi Városi Zeneiskola Értesítője az 1901–902. iskolai évről címmel. Az utolsó 1943-ban: Miskolc Városi „Hubay Jenő” Zeneiskola Évkönyve az 1942–43. iskolai évről címmel. Az értesítők/évkönyvek Miskolcon a Lévy József Muzeális Könyvtárban és a Herman Ottó Múzeum Helytörténeti Dokumentációjának gyűjteményében kutathatók.

4 A cseh család eredeti neve Kofranek volt, melyet magyarosítottak.

5 Jozefinnek és Charlottenek még volt három fivére is: Gräser

1. kép. Kovács Sarolta szülei: Kovács Gusztáv és Charlotte Gräser. (Fotó: Béky Zoltán tulajdona)

Fig. 1. Sarolta Kovács' parents: Gusztáv Kovács and Charlotte Gräser. (Photo: owned by Zoltán Béky)

három leánya született: Kovács Margit, Eugenia és Lujzi. Kovács Gusztáv 1913. augusztus 26-án 51 éves korában, daganatos betegségben hunyt el Miskolcon. Halálhírét az Erdészeti Lapok 1913. évi 17. füzeté is közölte.⁶ Halotti anyakönyve szerinti lakcíme Miskolcon a Hunyadi utca 56. szám volt.⁷ A Tetemvári temetőben temették el augusztus 27-én.

Kovács Sarolta nagyfokú zenei képességei már gyermekkorában kitűntek; édesapja is hegedült, nevelőanyja pedig zongorázott. Zenei tanulmányait Brassóban kezdte Lassel Rudolfnál, aki zenepedagógus, zeneszerző, zeneigazgató és a híres Fekete templom orgonistája volt. Tanított a gimnáziumban és nevéhez köthető a város fiúkórusának megalapítása is.⁸ A kis Sarolta tehát jó kezekbe kerülve kezdett el zongorázni. A családfőt azonban a miskolci erdészethez helyezték, ezért ide költöztek, legidősebb leánya pedig a Városi Zeneiskolában Lányi Ernőnél folytatta a zenetanulást. Lányi egy Kovács Saroltának írott levelében később kijelentette, hogy tanári pályafutása alatt ő volt a legtehetségesebb tanítványa (THURZÓ 1965, 291).

Ernst, Karl és Gust.

6 „Kovács Gusztáv m. kir. főerdőmérnök, az Országos Erdészeti Egyesület rendes tagja, f. hó 27-én Miskolczon elhunyt.” Erdészeti Lapok 1913. szept. 1. 774.

7 MNL BAZML XXXIII. 1/a. 2255. köt. 800/1913. Kovács Gusztáv halotti anyakönyve

8 https://www.biographien.ac.at/oeb1/oeb1_L/Lassel_Rudolf_1861_1918.xml. (Letöltés: 2018. 10. 18.)

2. kép. A New Yorkban készült Steinway zongora. (Fotó: Béky Zoltán, a zongora Jeszenszky Géza tulajdona)

Fig. 2. The Steinway piano made in New York. (Photo by Zoltán Béky, the piano is the property of Géza Jeszenszky)

3. kép. Miskolczy-Simon János feleségével és Pálma lányával Balassagyarmaton, 1911. (Fotó: Béky Zoltán tulajdona)

Fig. 3. János Miskolczy-Simon with his wife and with his daughter Pálma in Balassagyarmat, 1911. (Photo: owned by Zoltán Béky)

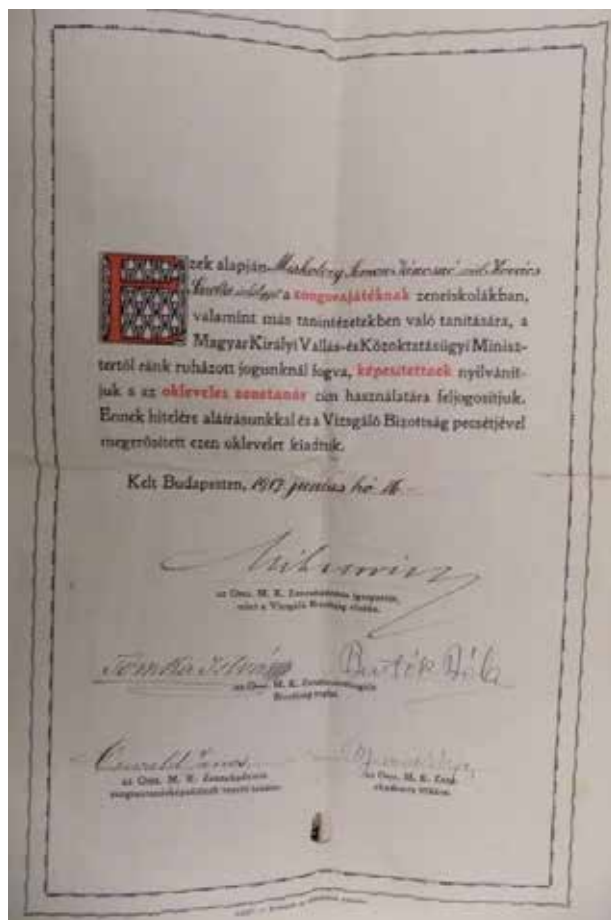
1907-ben a miskolci intézet tanári kara úgy döntött, hogy szoros kapcsolatot alakít ki a Zeneakadémiával, ezzel a zeneiskola mintegy elő- és felkészítője lett a zeneakadémiai képzéseknek. Ennek keretében „Grósz Ernő igazgató [1908] május hó 27-én Kovács Sárkát, a felső tanfolyam növendékét levizsgáztatta a II. akadémiai osztály tananyagából jeles sikerrel” – aki ebben az évben már helyettes tanárként tanított a zeneiskolában (GRÓSZ 1909, 8–9). Ekkor kapta édesapjától a New Yorkban készült híres hangszert: a Steinway zongorát (2. kép).

Az 1909. év nagy változást hozott Sarolta életében, ugyanis június 19-én a Kossuth utcai református templomban házasságot kötött Miskolczi-Simon Jánossal (HIDEG 2016, 244). Simon János levéltáros, történész, író/újságíró jól ismert alakja volt Miskolc város közönségének, de ekkor már Balassagyarmaton dolgozott, mint Nógrád vármegye főlevéltárnoka (BELITZKY 1982, 243–246). Így a házaspár Balassagyarmaton

kezdte közös életét, hol 1910-ben megszületett első gyermekük, Pálma, majd két év múlva második lányuk, Edit (3. kép).

A pár boldog és példás családi életet élt, egzisztenciális biztonságban nevelve két gyermeküket⁹ (JESZENSZKY 2014, 179–184). Idillinek mondható életükbe azonban a háborús történelmi események tragikus módon beleszóltak. Miskolczi-Simon János a Nagy Háború kezdetén, 1914. szeptember 1-jén, nyaklövés következtében hősi halált halt. Feleségének ezután nem volt könnyű dolga az árván maradt két gyermekkel. Kenyér gondok közepette, magántanulóként végezte zenei tanulmányait a Zeneművészeti Főiskolán, dr. Kovács Sándor, a kiváló zongora pedagógus növendékeként, s 1917-ben kitüntetéssel szerezte meg zenetanári oklevelét (4. kép).

1918–19-ben Szendy Árpád hallgatója volt a művészképzőben. „A Szendynél töltött tanulmányi idő meghatározta művészi karakterét. A mester első kézből

4. kép. Kovács Sarolta zenetanári oklevele Bartók Béla aláírásával, 1917. (Béky Zoltán tulajdona)
Fig. 4. Diploma of Sarolta Kovács as a music teacher, signed by Béla Bartók, 1917. (Property of Zoltán Béky)

9 A család a Bercsényi utca 20. szám alatt lakott.

volt a Liszt Ferenc képviselte művészi stílus hagyományozója. Thomán Istvánnal együtt alakították ki a nagynevű magyar zongora-művészetet. Ők ketten vetették meg mai zongorakultúránk alapját. Szendy szorgalomban, figyelemben, akaraterőben, törekvésekben maximálisat követelt növendékeitől. Nehéz megoldású etüdöket, előadói műveket állított a növendék elé. A játékmódnak 3 főkelléke volt figyelmének a tárgya: az acélos rugalmasság, a legfinomabb ruganyosságig hajlékony kézcsukló és a hangok nagy sorának villámgyors és rendkívül világos áttekintése. Ugyanezt a metódust képviselte [...] Kovács Sándor is, aki szintén Szendy tanítvány volt” (VARGÁNE 1980, 181). Ezek után nem nehéz elképzelni, hogy Kovács Sarolta valóban jól képzett zongoraművész lett!

Miskolczi-Simon Jánosné tizenegy évet töltött Balassagyarmaton. Ebből az időből való nagybátyjának, Ernst Gräser festőművésznek¹⁰ a róla készített festménye (5. kép).

Ez idő alatt születtek meg gyermekei, ekkor vesztette el férjét, s erre az időre esik zenetanári képesítésnek megszerzése is. Magánéleti nehézségei ellenére aktívan részt vett a város zenei életében: rendszeresen szerepelt a Dalegylet hangversenyein, s ezekről a helyi

újság mindig hosszan beszámolt, méltatva Simon Jánosné zongorajátékát.

„A műsornak a szó szoros értelmében vett művészi számát azonban Simon Jánosné remek zongorajátékának köszönhetjük, mely dacára annak, hogy magasabb zenei ismeretet igényelt – még a laikusok figyelmét is lekötötte. [...] a művésznő technikája mindnyájunkat elragadtott [...] oly fesztelenül és fegyelmezetten tudja kezelni a zongorát mintha legalább is minden hónapban fellépne egy-egy hangversenyen. [...] de meglepett bennünket az a mély érzés is, mellyel a művésznő a magyar nótákat előadta [...] nem esett abba a hibába, hogy a klasszikus zenét a magyar nóta karakterének rovására művelje, ő nem ficamította ki a melódiákat, sőt művészi játékával kétszeres értéket adott azoknak.”¹¹

Kovács Sarolta balassagyarmati működése alatt magán zeneiskolát tartott fenn, hol számos növendéket készített fel az akadémiai vizsgára, a jövőben létesítendő zeneiskolát pedig azzal támogatta, hogy hangversenyt rendezett az alapítás javára (THURZÓ 1965, 291). 1919 tavaszán a város zenekultúrájának és zenei művelődésének fellendítése érdekében tanártársával, Czapkó Gyulával önkéntes vállalkozásként

5. kép. „Lottchen am Klavier”. A festményt Miskolczi-Simon Jánosné anyai nagybátyja, a Németországban élő Ernst Gräser festőművész készítette Balassagyarmaton 1910-ben. (Jeszzenszky Géza tulajdona)

Fig. 5. “Lottchen am Klavier”. The painting was made in 1910 in Balassagyarmat, painted by Ernst Gräser from Germany, who was the maternal uncle of Jánosné Miskolczi-Simon. (Property of Géza Jeszenszky)

10 A művészről ld.: <https://www.worthpoint.com/worthopedia/double-sided-ernst-graesser-german-1720979983> – (Le-töltés: 2018. 12. 20.)

11 Dalegyleti hangverseny. Nógrádi és Honti Híradó 1911. jan. 11.

egy kamarazenei társaságot alapítottak, s a „cél, amit a Kamarazene-társaság maga elé tűzött, rokonszenvre, megértésre és visszhangra talált a közönségnél.” Tavasztól július 6-ig – amikor a szezonzáró hangversenyt tartották – kilenc koncertet adtak. A siker és lelkesedés hatására július 14-én a vármegyeháza kistermében tartott közgyűlésen – most már hivatalos formában is – újjáalakult a Kamarazene-társaság, melynek elnökévé egyhangúlag Miskolczi-Simon Jánosné választották meg.¹² A közönség lelkesedését mutatta, hogy „A szezonzáró július 6-i vármegyeházi hangversenyükön mintegy ezren vettek részt, és a bevétel megközelítette az 5000 koronát” (BELITZKY 1982, 262, 27-ik jegyzet).

Az eseményről a Nógrádi Népszava is tudósított: „Városunk lelkes kamarazenetársasága, mely az idei szezonban már annyi intenzív zenei élvezetben részesítette az érdeklődő közönséget, ma tartja a vármegyeháza nagy termében saison-záró önálló nagy hangversenyét. A Miskolczi-Simon Jánosné és Czapkó Gyula művészi vezetése alatt álló kamarazenetársaság olyan programot állított ezúttal össze, amely valóban eseményszámba megy és méltán kelti fel közönségünk lázas érdeklődését a hangverseny iránt.”¹³

Zenetanári, előadóművészi, elnöki (és nem mellesleg anyai) feladatai mellett a kor szokása szerint Kovács Sarolta saját zeneműveket is komponált, ill. verseket zenésített meg. Nyomtatásban is megjelent több kisebb zongoraműve és férfikarra írott szerzeménye, 1923-ban pedig a Balassagyarmati Dalegylet férfikar pályázatán egy kompozíciója dicséretben részesült (KOLLER 1927, 55). *Trois Valses Elégiques* című művének (6. kép) megjelenésére a Nógrádi Hírlap is felhívta a figyelmet: „Miskolczi-Simon Jánosnének – *Trois Valses Elégiques* (I. Albion, II. Aveu III. Causerie) – című új zeneművét, melynek előfizetési ára 3 korona, a jövő héten fogja szétküldeni Bárd Ferencz budapesti zeneműkiadó...”¹⁴

M. Simon Jánosné balassagyarmati működése 1920-ban ért véget, ugyanis ekkor meghívást kapott a Miskolci Városi Zeneiskolától egy zenetanári állás betöltésére. A zeneiskola 1921-es évkönyve nevét már úgy említi, mint az iskola új zongoratanárát (KOLLER 1922, 5). Kinevezésétől kezdve a miskolci zenei élet egyik nagy nyeresége lett! Számtalan növendéket készített fel a Zeneművészeti Akadémiára, több

6. kép. Kovács Sarolta nyomtatásban megjelent szerzeménye. (Béky Zoltán tulajdona)

Fig. 6. Composition of Sarolta Kovács published in print. (Property of Zoltán Béky)

tanítványa zenetanári oklevelet szerzett, de a városi hangversenyeknek is rendszeres fellépője volt. Már zeneiskolás korában is többször szerepelt a növendékek házi hangversenyein,¹⁵ majd balassagyarmati éve alatt is gyakorta játszott a különböző rendezvényeken.¹⁶ Miskolcra költözése után 1922 májusában, egy nagyszabású hangversenyen, Liszt Esz-dúr zongoraversenyével mutatkozott be újra a város közönségének. „Miskolczi[ly]-Simon Jánosné a városi zeneiskola tanári karának egyik legstílusosabb zongorajátékosa. Vérteli muzsikus, virtuóz zongorista, aki most is egy rendkívül fárasztó, a briliáns technikán és abszolút művészetten felül még temérdek fizikai erőt is igénybevevő Esz-dúr koncertet játsza. Olyan darabot, ami a nagy Dohnányinak állandó műsorszáma, és ami igazi próbaköve a zongoraművészetnek...”¹⁷

12 A Kamarazene-társaság megalakulása [Sz.] *Nógrádi Népszava* 1919. júl. 20. 4.

13 Kamarazene-est a vármegyeházán. *Nógrádi Népszava* 1919. júl. 6. (Hírek és különfélek rovatban)

14 Új zenemű. *Nógrádi Hírlap* 1913. jan. 19.

15 Lásd a zeneiskola évkönyveit 1904–1908 között.

16 Nagy dalestély Balassagyarmaton. *Nógrádi és Honti Híradó* 1910. dec. 14. Dalegyleti nagy hangverseny. *Nógrádi és Honti Híradó* 1910. dec. 28. A dalegyleti nagy hangverseny. *Nógrádi és Honti Híradó* 1913. jan. 15. A dalegylet hangversenye. *Nógrádi Népszava* 1913. jan. 19.

17 Koller Ferenc, Miskolczi-Simon Jánosné, Hollóssy Kornél.

7. kép. A ma is meglévő Eötvös utcai ház.
(Fotó: Béky Zoltán tulajdona)

Fig. 7. The house on Eötvös Street that still exists today. (Photo: owned by Zoltán Béky)

8. kép. Hunyadi utca 6. szám. Itt tanított Kovács Sarolta zongorát 1908-ban. (HOM FN 47049. Fotó: Megay Géza, 1927.)

Fig. 8. Hunyadi street No. 6. Sarolta Kovács was a teacher of piano here in 1908. (HOM FN 4709. Photo by Géza Megay, 1927.)

9. kép. A Zenepalota épülete képes levelezőlapon. (magántulajdonban)

Fig. 9. The Palace of Music on a postcard. (private property)

A későbbi fellépéseiről, koncertjeiről a miskolci sajtóból és egyéb dokumentumokból értesülhetünk, hangversenyeinek műsorszámái pedig ékesen bizonyítják zenei képességét és ízlését. 1923. február 22-én a Városháza nagytermében önálló hangversenyt adott, műsorán Brahms, Händel, Dohnányi, Liszt művek szerepeltek. Az eseményről a Miskolczi Napló is tudósított: „*Miskolczyné csütörtök esti hangversenyének sikere, hasonlatosan a bemutatkozásakor a zenekarkísérettel előadott Liszt Esz-dur hangversenyével elért kiváltságos sikeréhez: most is általános volt. Őszinte csodálkozást keltett, hogy súlyos tartalmú, hosszú műsórát legkitünőbb diszpozícióban, legkisebb ellankadás nélkül, mindjobban fokozódó művészi elánal játszottá végig. Miskolczyné kiváltságos tehetségű pianista, kinek előadásánál egyesül az ész, a szív és az ízlés.*”¹⁸

A következő év (1924) elején ismét a Városházán koncertezett. Rákos Arnold gondolatai az előadásról: „*Ezidei hangversenye is fényesen dokumentálta, Miskolczy-Simon Jánosné kiváló pianista és harmoniai tehetségét. Magas technikában és stílusban nagyobb igényű műsört adott, mint tavaly, amelynek középpontjában Liszt Ferenc Legendája volt. Ez az erősen Wagner hatása alatt írt programmuzsika nagy technikai feladat elé állítja a játékost, az egész zongorát sugalo és hullámok áradását illusztráló variált koráljával. Ezt a főládatot Miskolczyné fölényes technikával és bravurral oldotta meg, összes kvalitásait csillogtatva benne.*”¹⁹

Sikeres zenei pályája közben magánéletében is változás történt: 1926-ban házasságot kötött Thurzó Nagy Lászlóval, aki a miskolci kulturális élet egyik lendületes, aktív szervezője volt. Jogi végzettsége ellenére mint író, újságíró, nóta- és dalszerzőt tartja számon a helytörténetírás. A Lévy József Közművelődési Egyesület elnökeként évente számos hangversenyt rendezett, dalai a rádióban is gyakran szerepeltek (HIDEG 2006, 599–609). A házaspár az Eötvös utca 1. szám alatti házban rendezkedett be (7. kép).

1927 decemberében nagy ünnepek közepette adták át az új zeneiskola épületét: a Zenepalotát (9. kép). A miskolci zeneoktatás az első 25 évben folyamatosan a megfelelő helyiségek hiányával küszködött. Az induláskor az öreg papszeri múzeumépületben, majd a Fáy-féle házban (melynek helyén ma az Államkincstár épülete áll), valamint a Hunyadi utca 1-ben, és a

Mikuleczky-féle házban (Hunyadi utca 4.) folyt az oktatás; sokszor szétszórtan voltak elhelyezve az osztályok, ami a tanítás rovására is ment.²⁰ 1908-ban a különböző helyszíneken működő iskolát egyesítették a Hunyadi utca 6. szám alatti épületbe,²¹ Kovács Sarolta is itt lett ideiglenesen helyettes zongoratanárnő. De az igazán impozáns és a célnak megfelelő épület a Zenepalota volt! Az épület felavatásakor az ünnepi hangversenyen Thurzó Nagy Lászlóné Liszt Szent Ferenc legendáját tűzte műsorára (KOLLER 1927, műsor a páros címdalalon).

1928-ban Franz Schubert halálának 100. évfordulójára jubileumi hangversenyt rendeztek, ahol a szimfonikus zenekar a h-moll szimfóniát adta elő, Thurzó Nagy Lászlóné pedig a Wanderer-fantáziát. A nagyívű koncertek mellett egy szerényebb, családiasabb zenélési forma is kialakult a város zenei életében, mégpedig a kamarazenélés. Az 1929-ben kiadott Miskolc monográfia említi, hogy „*dr. Puky Endre, ny. főispán, a képviselőház alelnökének kezdeményezésére, lakásán, egy meghitt kis társaság gyülekezett össze rendszeresen a hét egyik napján és szenvedélyesen, művészihlettel eltelve művelték a zene legmagasabb és legtisztultabb formáját: a kamarazenét. A társaság tagjai közül kiemeljük [...] Thurzó Nagy Lászlónét [...] Rákos Arnoldot, Haydu Istvánt [...] Pazár Istvánt [...] mint akik gerincét alkották ennek a művészlelkű társaságnak*” (HALMAY–LESZIH 1929, 276). A kamarazene gyöngyszemei közül válogatott Haydu István és Thurzó Nagy Lászlóné egy közös szonáta estjükön is: „*... a kivételes érdeklődést mindkét szereplő művész megérdemli. Az estély egyébként is eseménye lesz Miskolc zenei életének: gordonka-zongora szonáta estély még nem volt Miskolcon. A hangverseny műsorán szereplő művek [...] fölényes technikát és sok kiforrottságot kívánnak az interpretálóktól.*”²²

1930. április 1-jén, a hangversenyévad vége felé ritka és érdekes művészi esemény volt Miskolcon: Thurzó Nagy Lászlóné zongorakoncertet adott a zeneiskola nagytermében. „*A kitünő művésznő műsorán öt szerző szerepel: Scarlatti, Chopin, Albeniz, Liszt és Beethoven. [...] A hangverseny iránt komoly művészi körökben is a legnagyobb érdeklődés nyilvánul meg, mert Thurzó Lászlóné hangversenyei élményt jelentenek még a zene legjobb értői számára is.*”²³

Miskolczi Napló 1922. máj. 5. 3.

18 Miskolczy-Simon Jánosné hangversenye. *Miskolczi Napló* 1923. febr. 24. 6.

19 Miskolczy-Simon Jánosné hangversenye [Rákos Arnold]. *Miskolczi Napló* 1924. jan. 26. 6.

20 <http://www.bartokmiskolc.hu/oldalak/mult.htm> – Az iskola története. (Letöltés: 2018. 11. 08.)

21 Ma a Fráter György Katolikus Gimnázium Szent Teréz Leánykollégiuma működik a régi báji Patay-házban.

22 Thurzó Nagy Lászlóné és Haydu István. *Magyar Jövő* 1928. dec. 2. 15.

23 Thurzó Nagy Lászlóné hangversenye. *Reggeli Hírlap* 1930.

10. kép. A miskolci Zenepalota pódiumán kézzongorás hangverseny próbája után Puky Margittal. (Fotó: Béky Zoltán tulajdona)

Fig. 10. After the rehearsal of a two-piano concert on the podium of the Music Palace in Miskolc with Margit Puky.

(Photo: owned by Zoltán Béky)

1931-ben kitűnő tanítványával, Puky Margittal²⁴ kézzongorás hangversenyt adtak Budapesten a rádióban. Műsoruk Mozart-Busoni: Duettino, Rachmaninov: Szvit és Liszt: Patetikus concerto volt (VARGÁNÉ 1980, 181).

A következő években is többször szerepelt a rádióban, így volt ez pl. 1933 februárjában is, amikor a Lévy Egyesület népszerű rádió hangversenyt adott, ahol a művésznő Liszt h-moll balladáját interpretálta.²⁵

1933. március 16-án önálló hangversenyt adott a Közművelődési Egyesület szervezésében. A Reggeli Hírlap már napokkal hamarabb közölte a hangverseny műsorszámait.²⁶ 1936-ban Liszt Á-dúr zongoraversenyét játszotta a 13. honvéd gyalogezred zenekarával. 1938-ban Pongrácz Géza karmester/zeneszerző ötlete alapján Csajkovszkij-estet rendeztek, ahol az est szólistája Thurzó Nagy Lászlóné volt. Pórfy György az előadás kapcsán hosszasan elemezte Csajkovszkij művészetét, majd kitért a hangverseny részleteinek ismertetésére: „... egészen komoly és különlegesen nehéz feladatot vállalt [...] Thurzó Nagy Lászlóné, aki a

B-moll zongoraversenyt keltette életre, olyan érett és kiforrottan intelligens tolmácsolásban, mely megint csak azt a meggyőződésünket erősítette, hogy Miskolc zenei életének ez a rendkívül szimpátikus és széleslátókörű muzsikusegyénisége pótolhatatlan helyet tölt be és kimagasló rangot képvisel művészársadalmunkban.”²⁷

Az 1938–39-i zeneiskolai értesítő megemlíti, hogy a Liszt-émlékünnepen Thurzó N. Lászlóné az Asz-dúr hangversenytanulmányt és a *Villa d' Este szökőkútja* című zongoradarabot játszotta, a miskolci kerti iskola meghívására pedig önálló hangversenyt adott (RÁKOS 1939, 15). Az ezután kiadott értesítőkben/évkönyvekben viszont már nem találkozunk nevével a „*tanteszület iskolán kívüli működése*” című fejezetben; ennek oka az lehetett, hogy közeledett nyugdíjazásának ideje. 1941-ben befejezte a tanítást és nyugdíjba ment. Az 1942–43-as évkönyv Thurzó Nagy Lászlóné Kovács Sarolta nevét már a nyugalomba vonult tanárok között említi (RÁKOS 1942, 14). Nyugdíjazását követően miskolci lakóhelyét feladva családjával Budapestre költözött. Ennek oka az volt, hogy Thurzó Nagy László a Művelődés filmvállalat ügyvezetője, majd tulajdonosa lett – felesége a budapesti társadalmi környezetben azonban idegenül érezte magát. Ezért, és a kialakult háborús viszonyok miatt a főváros zenei életébe aktívan már nem kapcsolódott be, de Duna-parti

márc. 27. 11.

24 Az 1929–30. iskolai évkönyv adata szerint már Puky Margit is a zeneiskola tanára volt. (8. o.)

25 A Lévy Egyesület népszerű rádióhangversenye [Nagy Ferenc]. *Reggeli Hírlap* 1933. febr. 21. 4.

26 Thurzó Nagy Lászlóné hangversenyének műsora. *Reggeli Hírlap* 1933. márc. 10. 7.

27 *Termés* 1938. II. évf. 2–3. sz. 56.

otthonukban gyakran adott házi hangversenyeket jeles közönség számára. A háború előrehaladása után számukra is sok nehézséget hozott. A filmvállalat megszűnt, az elegáns Duna-parti lakásba társbérllők költöztek, mindezekhez pedig megélhetési gondok társultak. Lotti néni (a családban így szólították) ekkor felelevenítette régi balassagyarmati kapcsolatait, és rendszeresen lejárt a városba zongoraleckéket adni. Emellett néptánc csoportokat kísért, illetve szólista énekművészek előadásán is közreműködött.

A család az 1960-as évek elején gondolt arra, hogy jó lenne a következő nemzedékek számára is megőrizni Lotti nagymama művészetét. Az elhatározást tett követte, s az unokák az akkoriban használt Terta magnószalagra felvették Kovács Sarolta zongorajátékát, majd néhány évtized múlva a dédunokák ezt a felvételt digitalizálták. E szerencsének köszönhetően hallgathatjuk meg Liszt, Dohnányi, Ravel és Rahnayinov szerzeményeit Thurzó Nagy Lászlóné előadásában.²⁸

Thurzó Nagy Lászlóné két évtizeden át meghatározó egyénisége volt Miskolc zenekultúrájának. Zongoranövendékek, hangversenyek, koncertek, rádióműsorok és kisebb-nagyobb szerzemények fémjelzik itteni működését. Részt vett a miskolci intézményes zeneoktatás alapjainak megteremtésében, szereplésével – akár itthon, akár külföldön – nemcsak a maga, de iskolája jó hírnevét is öregbítette. Idős napjait szerető családja körében töltötte; 1979-ben, 88 éves korában halt meg. Közös sírban nyugszik nevelőanyjával, férjével és Pálma leányával az Óbudai Temetőben.²⁹

11. kép. Kovács Sarolta sírja az Óbudai Temetőben

Fig. 11. Tomb of Sarolta Kovács in the Óbuda Cemetery, Budapest

28 A CD lemez a Herman Ottó Múzeum Könyvtárában és a Zenepalota könyvtárában megtalálható.

29 A budapesti évekről a család által közölt adatokat használtuk.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Köszönet illeti a közgyűjteményekben dolgozó munkatársakat a szakirodalmak és források közrebecsátásáért: Ács Zsuzsanna helytörténeti könyvtárost (Madách Imre Városi Könyvtár-Balassagyarmat), Balogh Attiláné gyűjteménykezelőt (HOM Fotó-Negatívár), Bodor Tiborné, Beatrix helyismereti könyvtárost (Balassi Bálint Megyei Könyvtár-Salgótarján), Gecse Ildikó könyvtárost (Lévay József Muzéális Könyvtár-Miskolc), Mészáros Viktória fotóst (HOM), az Alsózsolcai Fiókleveztár munkatársait és Kovács Sarolta Budapesten élő unokáit: Béky Zoltánt és Jeszenszky Gézát. Szintén köszönetemet fejezem ki Koós Judit (HOM) számára, a Lassel Rudolfról szóló német honlap fordításáért.

RÖVIDÍTÉSEK, FORRÁSOK

Közgyűjtemények

HOM – Herman Ottó Múzeum, Miskolc

HOM FN – A Herman Ottó Múzeum Fotó-Negatívára, Miskolc

MNL BAZML – Magyar Nemzeti Levéltár Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei levéltára, Alsózsolcai Fiókleveztár XXXIII. 1/a., halotti anyakönyvek

Személyes források

BÉKY Zoltán és JESZENSZKY Géza által közölt életrajzi adatok.

FOLYÓIRATOK

Nagy dalestély Balassagyarmaton. *Nógrádi és Honti Híradó* 1910. december 14.

Dalegyleti nagy hangverseny. *Nógrádi és Honti Híradó* 1910. december 28.

Dalegyleti hangverseny. *Nógrádi és Honti Híradó* 1911. január 11.

A dalegyleti nagy hangverseny. *Nógrádi és Honti Híradó* 1913. január 15.

Új zenemű. *Nógrádi Hírlap* 1913. január 19.

A dalegylet hangversenye. *Nógrádi Népszava* 1913. január 19.

Gyászjelentés. *Erdészeti Lapok* 1913. szeptember 1.

Kamarazene-est a vármegyeházán. *Nógrádi Népszava* 1919. július 6.

- A Kamarazene-társaság megalakulása. [SZ. monogram alatt megjelent cikk] *Nógrádi Népszava* 1919. július 20.
- Koller Ferenc, Miskolczy-Simon Jánosné, Hollóssy Kornél. *Miskolczi Napló* 1922. május 5.
- Miskolczy-Simon Jánosné hangversenye. *Miskolczi Napló* 1923. február 24.
- Miskolczy-Simon Jánosné hangversenye. [RÁKOS Arnold cikke] *Miskolczi Napló* 1924. január 26.
- Thurzó Nagy Lászlóné és Haydu István. *Magyar Jövő* 1928. december 2.
- Thurzó Nagy Lászlóné hangversenye. *Reggeli Hírlap* 1930. március 27.
- A Lévy Egyesület népszerű rádióhangversenye. [NAGY Ferenc cikke] *Reggeli Hírlap* 1933. február 21.
- Thurzó Nagy Lászlóné hangversenyének műsora. *Reggeli Hírlap* 1933. március 10.
- Csajkovszky-est. [PÓRFFY György cikke] *Termés* 1938. II. évf. 2–3. sz.
- HIDEG Ágnes
2006 Thurzó Nagy László és a „Vidéki Sajtó”. *A Herman Ottó Múzeum Évkönyve*, XLV. 599–609.
- 2016 Miskolczy-Simon János levéltáros, történész, író. *A Herman Ottó Múzeum Évkönyve*, LV. 241–254.
- JESZENSZKY Géza
2014 Miskolczy-Simon János emléke Balassagyarmaton. *Balassagyarmati Honismereti Híradó*, 181.
- KOLLER Ferenc (szerk.)
1922 *A miskolczi államilag segélyezett Városi Zeneiskola Évkönyve az 1921–1922. iskolai évről*. Miskolcz.
- 1927 *Emlékkönyv a Miskolc Városi Hubay Jenő Zeneiskola huszonöt éves fennállásának és új palotájának felavatása ünnepére*. Miskolcz.
- RÁKOS Arnold (szerk.)
1939 *Miskolc Városi „Hubay Jenő” Zeneiskola Értesítője az 1938–1939. iskolai évről*. Miskolc.
- 1942 *Miskolc Városi „Hubay Jenő” Zeneiskola Évkönyve az 1942–43. iskolai évről*. Miskolc.
- THURZÓ NAGY László
1965 *Miskolci lexikon 1900–1940*. I/B. köt. Budapest. (kézirat)
- VARGÁNÉ Zalán Irén
1980 Miskolc zenei élete a két világháború között. *A Herman Ottó Múzeum Évkönyve*, XIX. 153–207.
- IRODALOM**
- BELITZKY János
1982 Miskolczy-Simon János Nógrád vármegye dualizmuskori utolsó főlevéltárnoka. *A Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve*, VIII. 243–266.
- GRÓSZ Ernő (szerk.)
1909 *Miskolcz város zeneiskolájának 1908–9. évi tanévi értesítője*. Miskolcz, 8; 9.
- HALMAY Béla–LESZIH Andor
1929 *Miskolc*. Budapest.

**SAROLTA KOVÁCS, PIANIST (1891–1979)
INFORMATION ON THE LIFE OF THE SPOUSE OF
JÁNOS MISKOLCZY-SIMON/LÁSZLÓ THURZÓ NAGY**

Keywords: art history, Balassagyarmat, biography, Miskolc, music scene

As a pianist, teacher and composer, Sarolta Kovács was one of the defining figures of the musical scene in Miskolc during the early 20th century. She took part in numerous concerts, always providing a phenomenal experience for the audience with her skilful performance. Her partners, János Miskolczy-Simon (killed in action during World War I) and László Thurzó Nagy were outstanding personalities in the history of Miskolc and both of them have been featured in previous volumes of the museum's yearbook. The following article is a tribute to the work of Sarolta Kovács from appreciators (including the author herself) of the cultural and musical scene in Miskolc. [translated by Csaba Medve]

Ágnes Hideg

